

Hva skaper sikkerhet i et fengsel?
Hvordan snakker vi om sikkerhet i fengsel?

Organisatorisk sikkerhet

Lovgivning og utdanning,
Grl. § 92 jfr. EMK art. 1 og Mrl. § 3 jfr. § 2

Sikkerhet for innsatte

Beskyttelse mot nedverdiggende behandling,
EMK art 3

Sikkerhet for tilsatte

Trygt og forsvarlig arbeidsmiljø,
Aml. § 4 – 1 jfr. EPR § § 51.2 og 52.1

Faktiske verdier

- Egen sikkerhet for tilsatte
- Samfunnsbeskyttelse på kort sikt
- Statisk sikkerhet

Offisielle verdier

- Innsattes rettssikkerhet
- Samfunnsbeskyttelse på lang sikt
- Dynamisk sikkerhet

**RO, ORDEN
OG
SIKKERHET**

Statisk sikkerhet

Supplement til dynamisk sikkerhet,
Forskrift til Strgjl. § 3 – 9 jfr. EPR § 51.2

Dynamisk sikkerhet

Positiv interaksjon mellom innsatte og ansatte
EPR § 51.2 jfr. § § 72.3 og 75

Sikkerhet for samfunnet

Rehabilitering og gradvis tilbakeføring
Strgfl. § § 2 og 3 og forsk. § 1 – 2 jfr. EPR § § 5 og 6

Ikke mer fengsel/sikkerhet enn nødvendig

Valg av sikkerhetsnivå

Foto: Ila fengsel og forvaringsanstalt/Glefs AS

- Straffegjennomføringsloven bygger på sentrale prinsipper som blant annet rettighetsprinsippet, normalitetsprinsippet, prinsippet om progresjon i soningen og nærhetsprinsippet.
 - I følge disse grunnprinsippene er frihetsberøvelsen straffen, den skal ikke gjennomføres på et høyere sikkerhetsnivå enn det som er sikkerhetsmessig nødvendig og tilværelsen skal så langt som mulig være lik tilværelsen ellers i samfunnet, (Meld. St. 12, Utviklingsplan for kapasitet i kriminalomsorgen, side 32 - 33).
- De Europeiske fengselsreglene understreker at **livet i fengsel skal være mest mulig likt de positive aspektene ved tilværelsen ute i samfunnet** og at **sikkerhet- og kontrollregimet skal være så lavt som mulig**, da dette vil føre til mer human behandling, (EPR, rule 5 og 51 with commentary).
 - Active steps should be taken to make conditions in prison as close to normal life as possible, (EPR § 5 with commentary). Å styrke normalitetsprinsippet innebærer å organisere for en fengselshverdag som i størst mulig grad gjenspeiler samfunnet ute, (St.meld. 37, 2007 – 2008, kriminalomsorgsmeldingen, side 108).
 - Dette utgangspunktet innebærer at domfelte under straffefullbyrdelse har alle sine rettigheter i behold, med mindre det er gjort særlige unntak begrunnet i hensynet til gjennomføringen av selve frihetsberøvelsen, (NOU 1988:37, Ny fengselslov, side 49).
 - Sikkerhetsarbeidet skal ikke medføre et unødig høyt sikkerhet- og kontrollnivå. Det er bare et fåtall som utgjør en alvorlig trussel mot samfunnets eller enkeltpersoners sikkerhet, (St.meld. 37, 2007 – 2008, kriminalomsorgsmeldingen, side 94).
- Hovedregelen i strgfjl. § 11, 2. ledd om at fengselsstraffen skal påbegynnes i fengsel med høyt sikkerhetsnivå harmonere således ikke med våre grunnprinsipper og de Europeiske standardene for straffegjennomføring.

Leverkårsundersøkelse blant innsatte

- 40% har blitt mishandlet i oppveksten
- 38% har bodd med noen som har rusproblemer
- 41% hadde opplevd å ha et familiemedlem i fengsel
- 66% har ungdomsskole eller lavere som høyeste fullførte utdanning
- 36% var i arbeid før innsettelse
- 32% har lite penger

- **Flertallet har mindre tillit til at andre er til å stole på**
- **Flertallet tror *ikke* folk flest vil behandle dem rimelig**

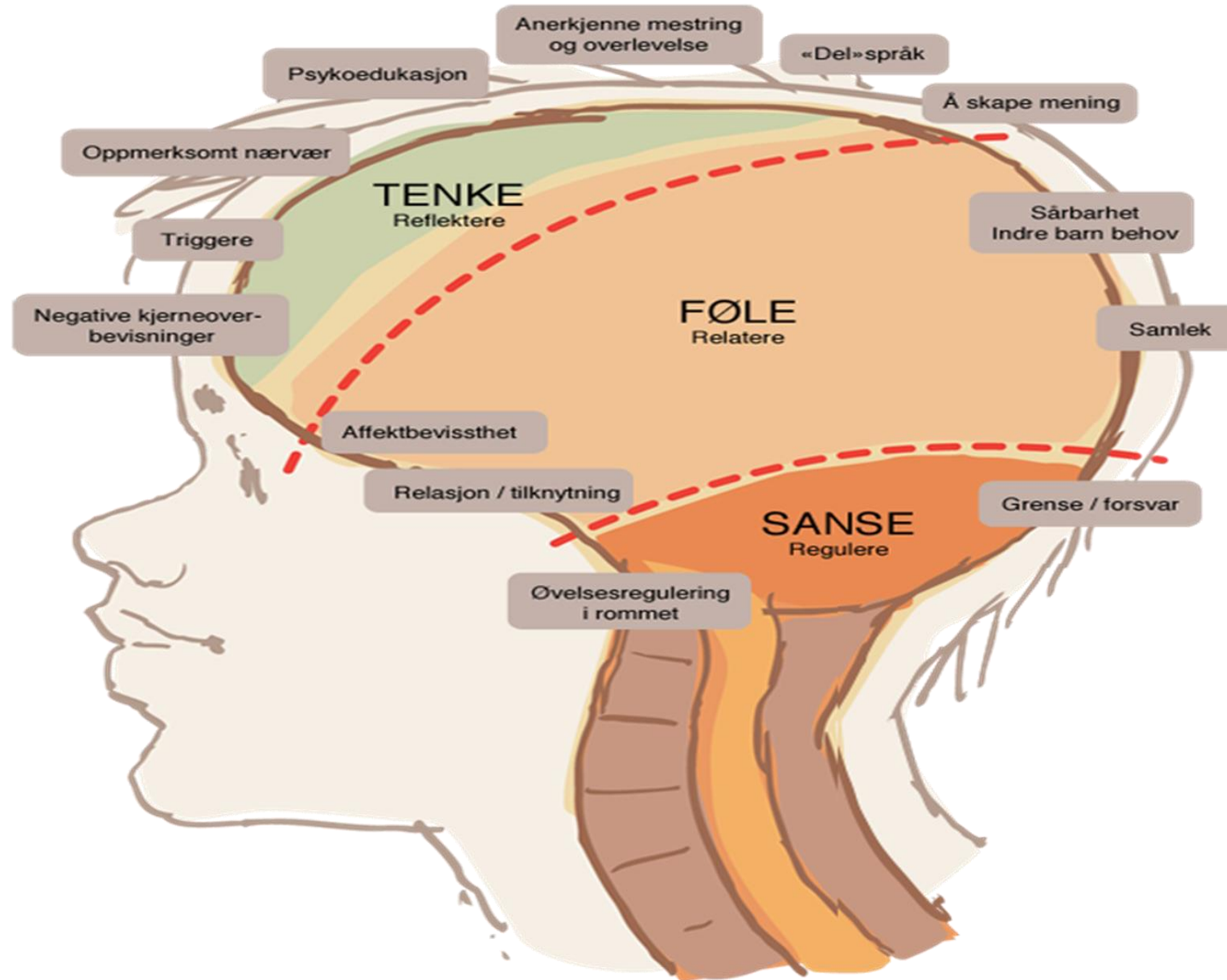
Traume

En reaksjon på en situasjon der kravene til tilpasning overgår ens evne til å mestre – som medfører opplevelsen av hjelpeløshet, stress og sterk frykt.

De reaksjoner og skader som kan oppstå når et menneske opplever hendelser som er så intense, urovekkende, skremmende og/eller uforståelige – at det ikke er mulig å ta inntrykkene innover seg og håndtere de på vanlig måte.

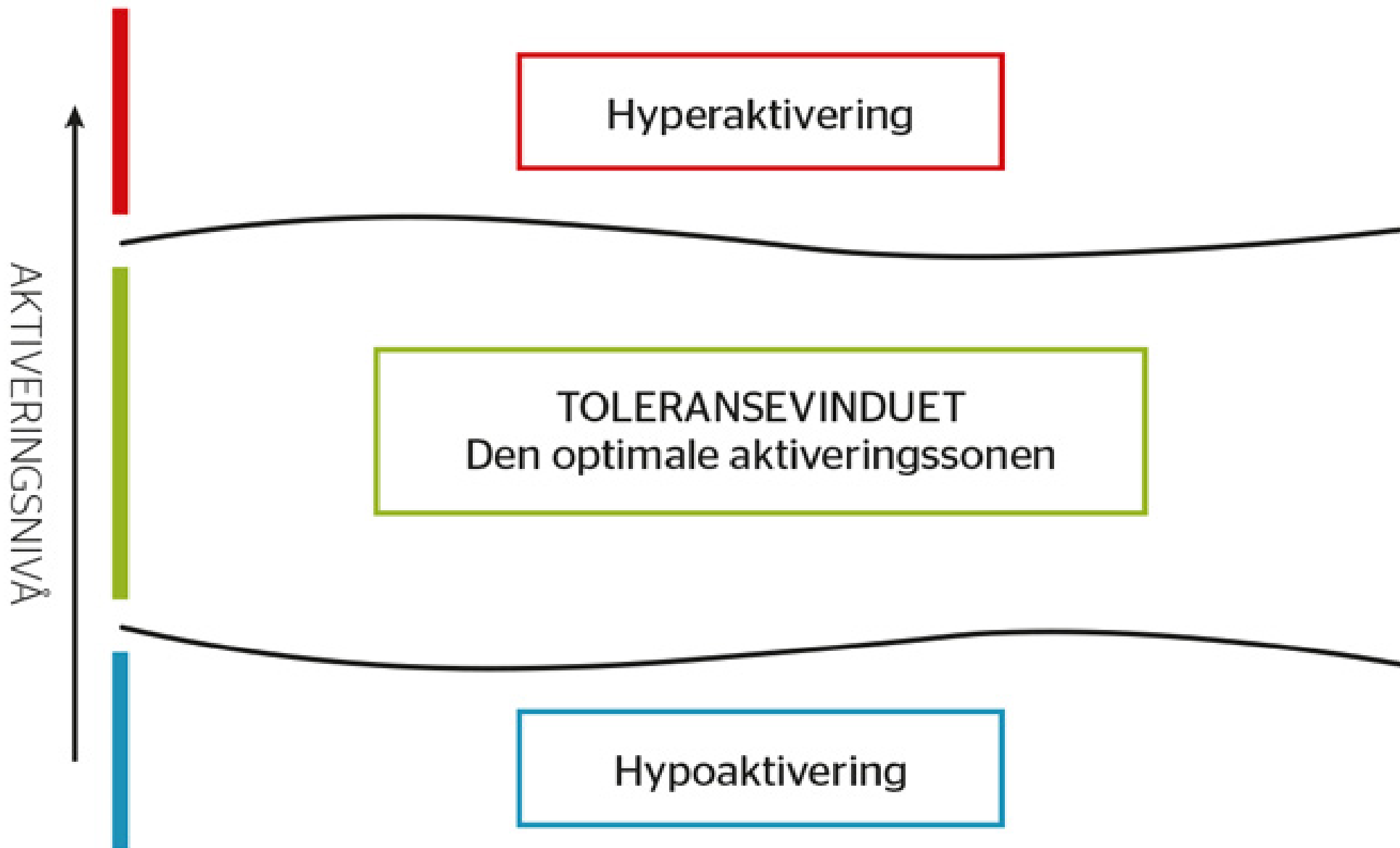

Hva kjennetegner de innsatte Brukerperspektivet

Hva kjennetegner de innsatte Brukerperspektivet

Smerteutrykk

- Mennesker med traumeerfaringer vil kunne oppleve *litt* sorg, som *bunnløs fortvilelse*.
- Litt redsel for *panikk*.
- Litt sinne som *raseri*
- Litt usikkerhet som *kaos*.
- Litt smerte som *uutholdelig*

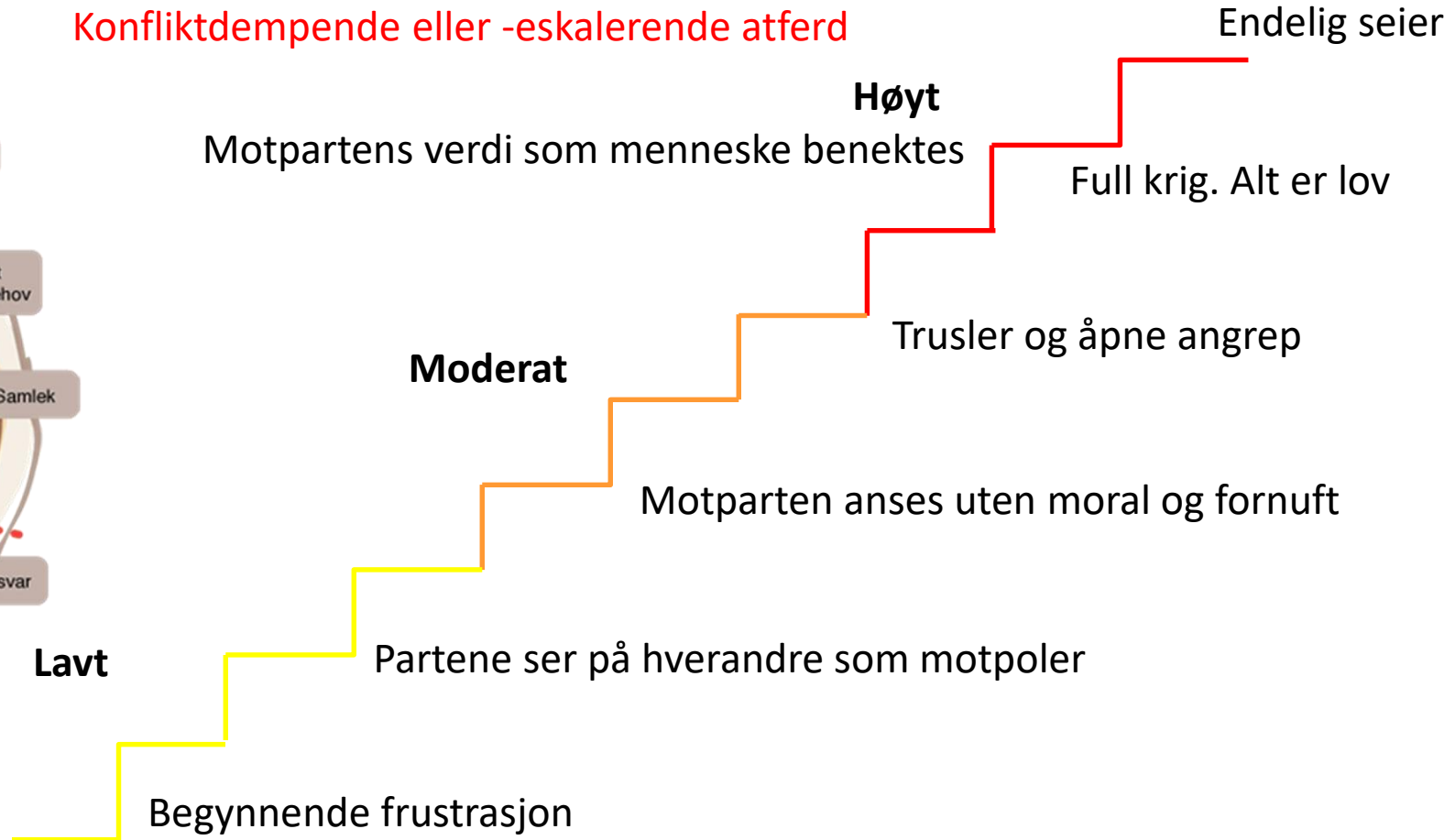
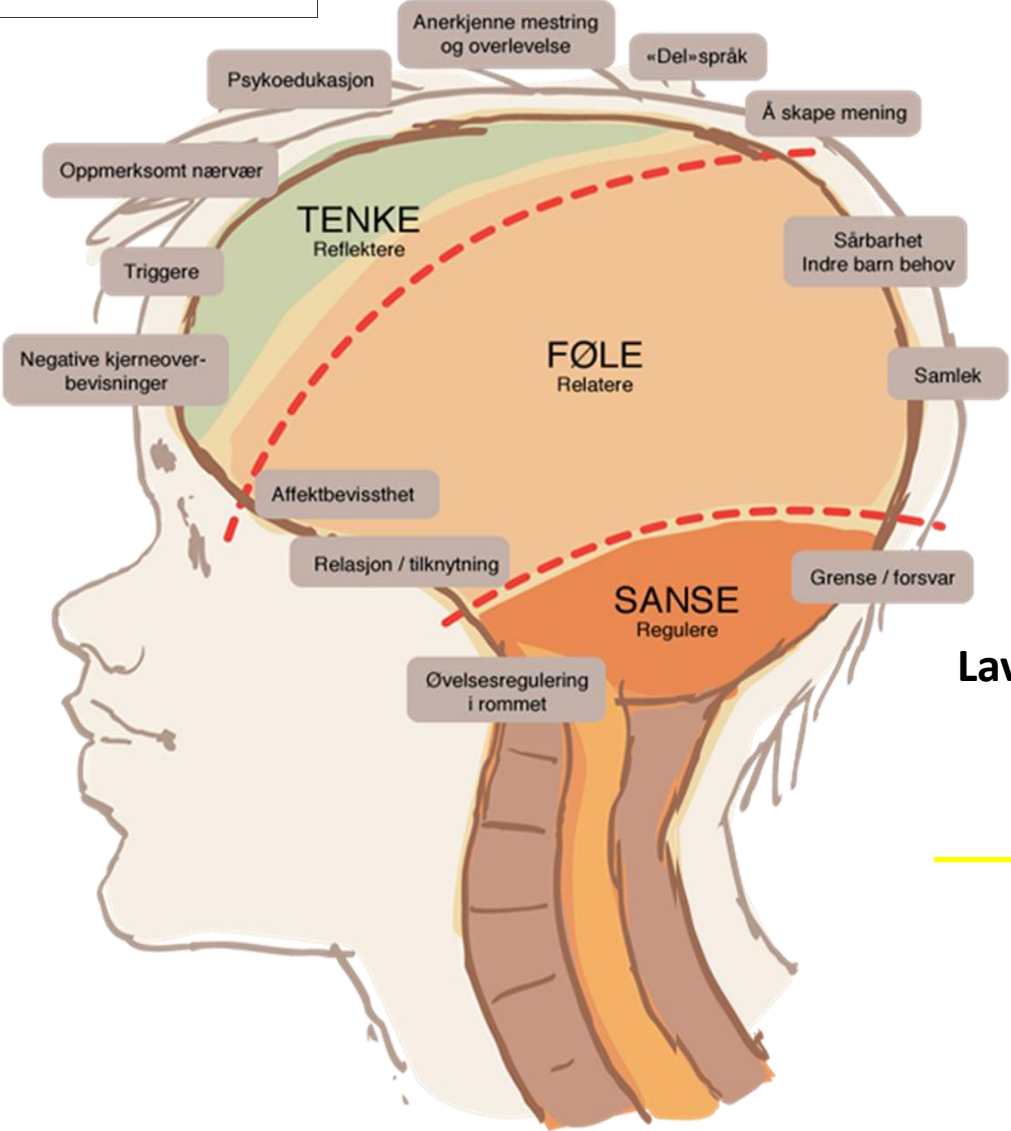

Ikke mer sikkerhet enn nødvendig

Brukerperspektivet, materiell rettssikkerhet og kontrollregimet

Dynamisk sikkerhet og traumebevisst omsorg/tilnærming

Konfliktdempende eller -eskalerende atferd

Dynamisk sikkerhet og traumebevisst omsorg/tilnærming

Konfliktdempende eller -eskalerende atferd

Endelig seier

Høyt

Motpartens verdi som menneske benektes

Full krig. Alt er lov

Trusler og åpne angrep

Moderat

Motparten anses uten moral og fornuft

Lavt

Partene ser på hverandre som motpoler

Begynnende frustrasjon

Omvendt normalitetsprinsipp

- Det unormale blir normalt.
- Tvang og maktbruk er normalt

Hvilken sikkerhetskultur som gjør seg gjelden i fengslet er av sentral betydning i forhold til hvordan vi vurderer og bedømmer de innsatte.

«Oss/dem»-holdninger kan føre til økt tvangsbruk. I fengsler er det påvist at slike holdninger hos personalet generelt sett fører til økt stressnivå hos innsatte.

På steder der de ansatte opplever at kontroll eller såkalt statisk sikkerhet er en overordnet prioritet, er det en økt risiko for at det vokser frem holdninger om at **tvang og maktbruk er normalt** og nødvendig.

Det samme gjelder der de ansatte ikke opplever at de har alternative virkemidler eller har kunnskap om andre måter å håndtere konflikter på.
(Sivilombudsmannens forebyggingsenhet, Årsmelding for 2016)

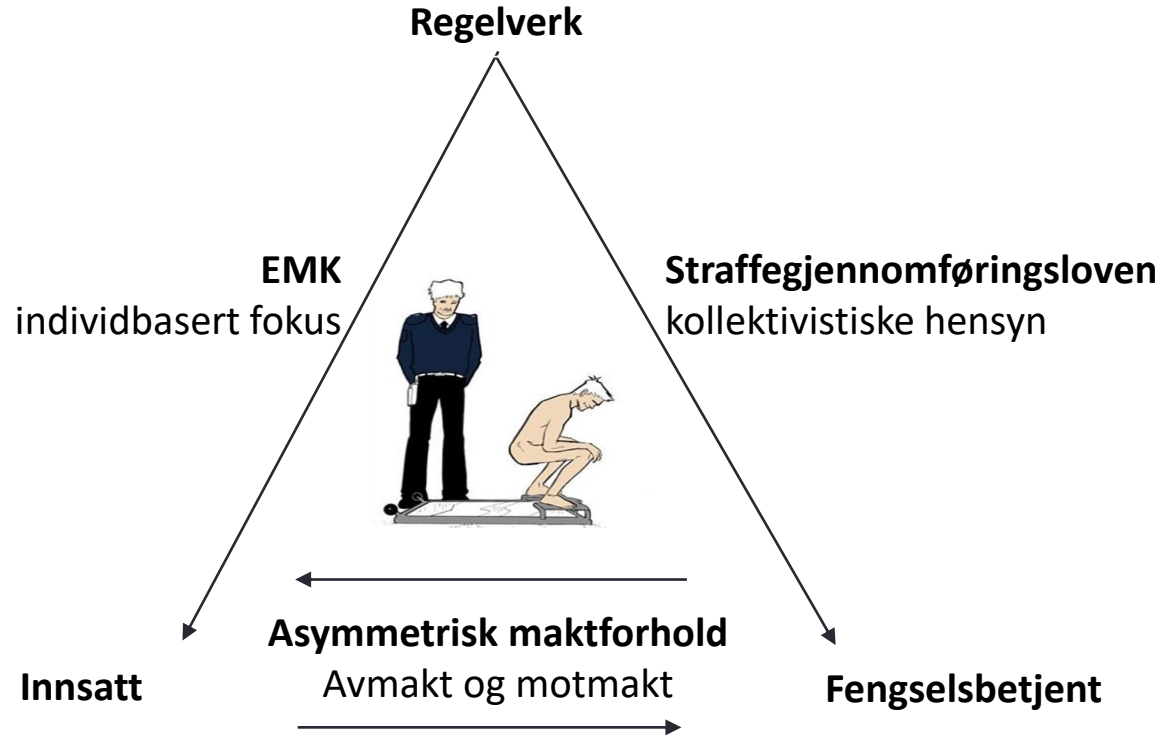
Kontrollregimet og grad av integritetskrenkelse

- I reglene anlegges det et perspektiv som gjør det mulig å forstå situasjonen. Men reglene skal ikke erstatte forståelsen.
 - De forutsetter også at vi faktisk har evnen til å forstå situasjonen og de verdiene den er ment å ivareta samt avveiningen mellom disse og andre og kanskje motstridende interesser», (Svein Aage Christoffersen, Profesjonsetikk som dømmekraft, 2005, side 70 og Jan F. Bernt, Frihagens Forvaltningsrett, 2. utg. 2011, side 39)
 - «Vi må kunne **skjønne hvordan andre reagerer på det vi gjør**. (...). Skjønner vi ingenting av dette, hjelper reglene ikke, for deres oppgave er nettopp å understøtte skjønnet», (Svein Aage Christoffersen, Profesjonsetikk som dømmekraft, 2005, side 70).
- Denne form for regelverksforståelse (det å forstå hvordan innsatte reagerer på det vi gjør) kommer i liten grad til uttrykk i våre metoderegler vedrørende **kroppsvisitasjon**.
 - I henhold til våre retningslinjer kan dette gjøres på helt generelt grunnlag uten noe krav til konkret mistanke.
 - I henhold til internasjonale rett er derimot kroppsvisitasjon å anses som “invasive search procedures which represent are **serious assaults on a person’s privacy and dignity with risk of physical and psychological injury** and shall only be conducted if absolutely necessary and never on a routine basis, (The Bangkok Rules § 19, Nelson Mandela Rules § 52 og EPR § 54.5, WMA statement on body searches, 2016 og Frérot v. France, 2007)
- Kroppsvisitering er med andre ord en **sterkt traumatiske opplevelser for de innsatte**.

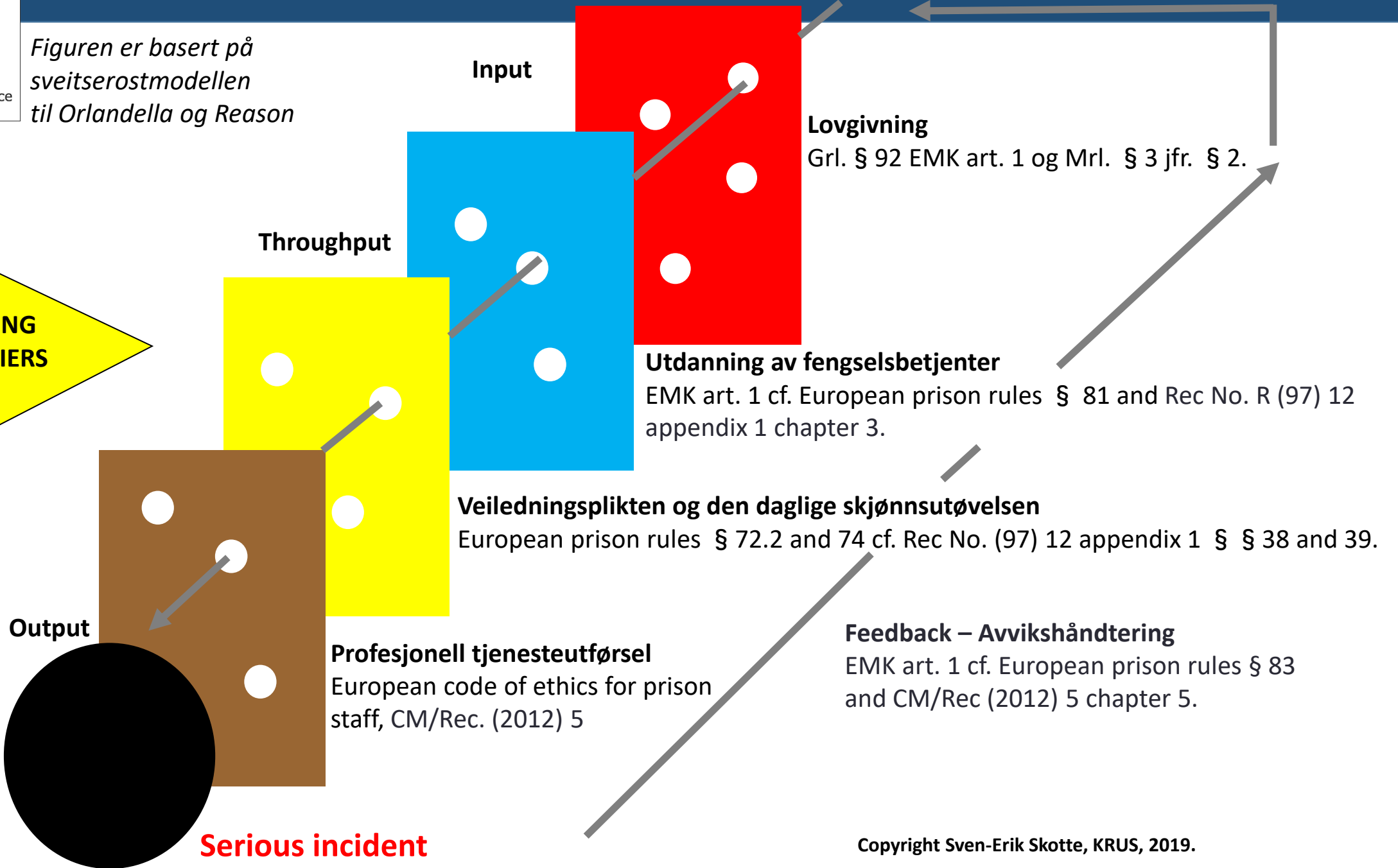
Dynamisk sikkerhet – Forholdsmessig skjønnsutøvelse Risikopersepsjon og den fundamentale attribusjonsfeil

- Det er et gjennomgående trekk ved vårt regelverk at vi overvurderer kontrollbehov og undervurder graden av krenkelse og dermed innsattes avmaktsfølelse.
 - Dette kan medføre at vi undervurderer sannsynlighet for motreaksjon/motmakt fra innsatte sin side.
- For strenge sikkerhetsvurderinger og kontroll vil kunne representere en fare for fengselstilsattes sikkerhet.
 - «Jo mer tvangspreg et fengselstiljø er, jo større er potensialet for vold blant de innsatte og mellom innsatte og ansatte», (St.mld. 37, 2007-2008, Kriminalomsorgsmelding, Informasjonsbrosjyre)
 - «Excessive control can be as prejudicial to safety as insufficient control», (commentaries on EPR, rule 52).

Figuren er basert på sveitserostmodellen til Orlandella og Reason

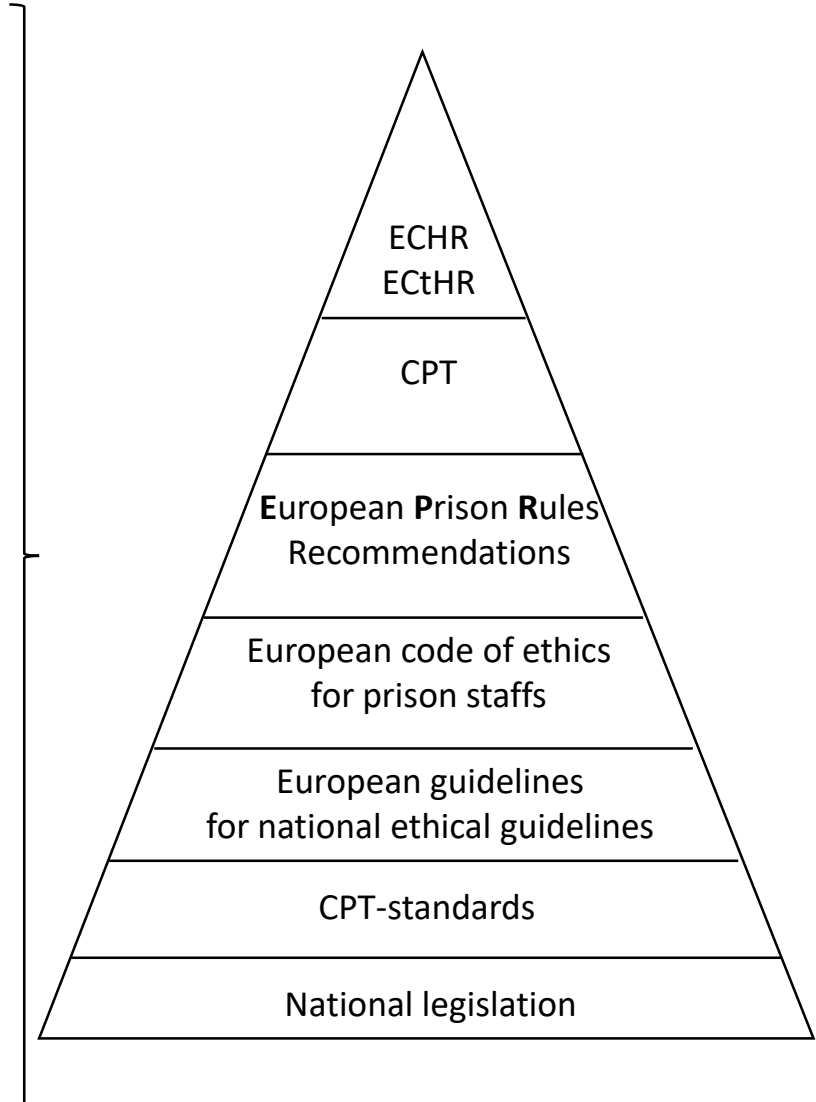

The United Nations

- Universal Declaration of Human Rights
- The International Covenant on Civil and Political Rights
- The Optional Protocol to the Convention on Torture
- Nelson Mandela Rules
- Convention on the Rights of the Child
- Beijing Rules
- Tokyo Rules
- Bangkok Rules
- Havana Rules
- The Riyadh Guidelines
- Vienna Guidelines
- Code of Conduct for Law Enforcement Officials
- Principles of Medical Ethics

Internasjonal rett

Rettsystemet i Norge utvikles i samspill med det internasjonale samfunnet. De folkerettslige reglene danner skranker for den lovgivende og utøvende makt, (St.meld. 37, side 14).

FN og Europarådet har utarbeidet en rekke prinsipper for behandlingen av domfelte. Selv om disse ikke nødvendigvis er direkte rettslig bindende, har de rettslig betydning for vår rettshåndhevelse av strgjfl. ved at de har vært retningsgivende under arbeide med lovutkastet, (Ot.prp. nr. 5 om lov gjennomføring av straff, 2000-2001, side 14).

I henhold til lovgivers intensjoner, slik de kommer til uttrykk i både Menneskerettsloven § 3 og i forarbeidene til Strgjfl. innebærer det at vi skal legge til grunn den rettsfortolkningen som best samsvarer med folkeretten og de menneskerettslige standardene som der kommer til uttrykk.

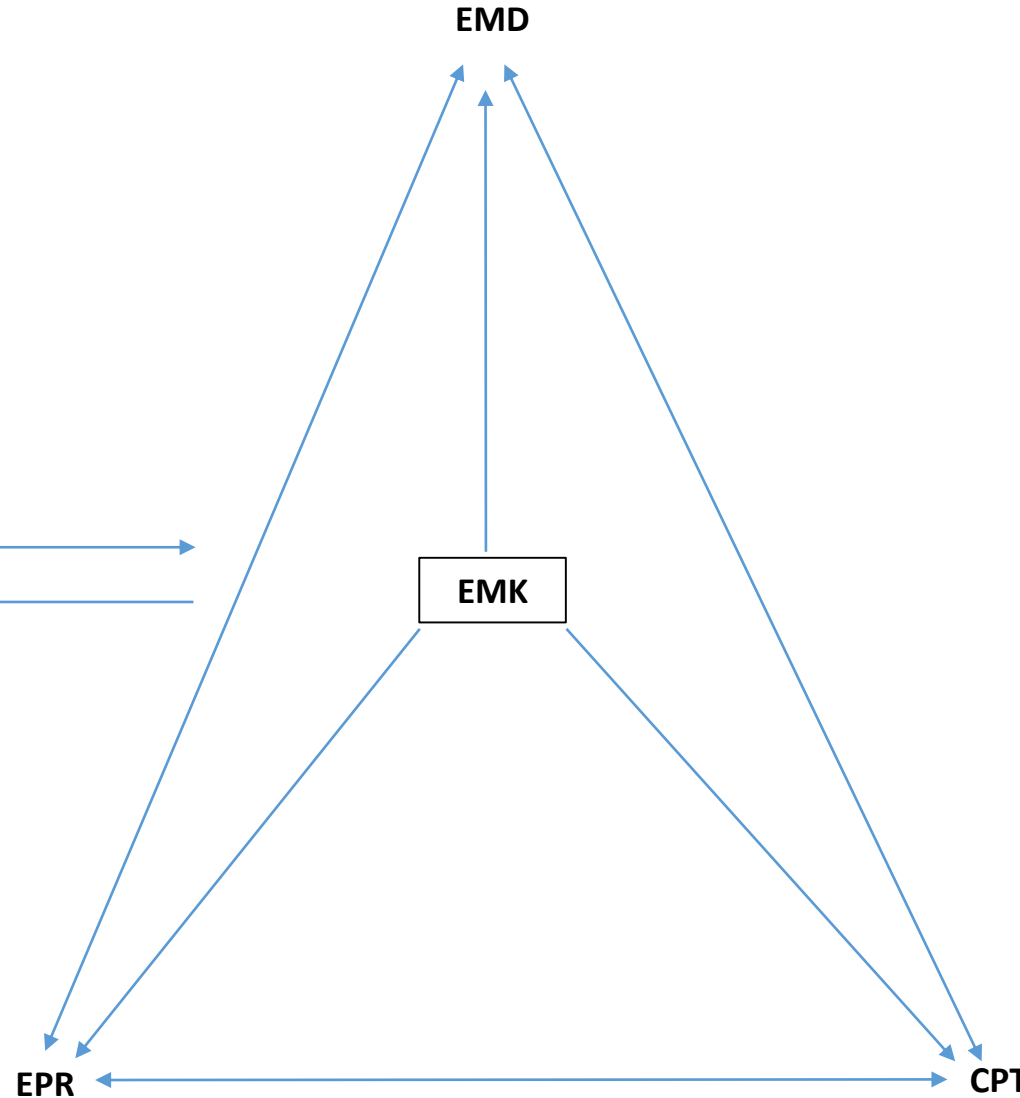
There has been a “pan-European and worldwide trend towards hardening prison soft law (...). EPR are the prototype of hardened soft law in the Council of Europe’s normative system”, (Case of MURŠIĆ v. CROATIA, 2013, partly dissenting opinion of judge Pinto De Albuquerque).

EPR offer guidance to member states that are modernising their prison law and will assist prison administrations in deciding how to exercise their authority even where the rules have not yet been fully implemented in national law, (PC-CP (2018) 1 rev 2, revised commentary on EPR).

The United Nations

- Universal Declaration of Human Rights
- The International Covenant on Civil and Political Rights
- The Optional Protocol to the Convention on Torture
- Nelson Mandela Rules
- Convention on the Rights of the Child
- Beijing Rules
- Tokyo Rules
- Bangkok Rules
- Havana Rules
- The Riyadh Guidelines
- Vienna Guidelines
- Code of Conduct for Law Enforcement Officials

- The Convention is a living instrument which cannot be interpreted in a vacuum, but must be interpreted in harmony with the evolving norms of national and international law.
 - Evolutive interpretation of the Convention has led the Court to support its reasoning by reference to norms emanating from other Council of Europe organs.
 - The Committee of Ministers' recommendations and the CPT standards are remarkable sources of Council of Europe soft law in this field.
 - These are not virtual, de lege ferenda or in fieri standards, but truly normative instruments which "provide guidance as to the approach which should be taken to interpreting" the Convention.
- EPR have grown in status and received significant judicial recognition in the case law of the ECtHR, which attaches "great weight" to these normative instruments.
- The CPT has, similarly, regularly referred to the European Prison Rules as justifications for setting standards or recommending that member states make changes to their practices in order to prevent the inhuman or degrading treatment of prisoners

(Muršić v. Croatia, 2013 og (PC-CP (2018) 1 rev 2, revised commentary on EPR, draft)

Profesjonell yrkesutøver – Profesjonell tjenesteutførelse Fokus på dynamisk sikkerhet

Traumebevisst omsorg - tre pillarer:

- **Dynamisk sikkerhet** handler om **mellommenneskelige relasjoner** og systematiske former for samhandling mellom innsatte, domfelte og tilsatte, som øker samfunnets, *tilsattes*, *innsattes* og *domfeltes* trygghet.